

ทิศทางของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนของคณะกรรมการหมู่บ้านมีอำนาจหน้าที่
ในการประนีประนอมข้อพิพาทในระดับหมู่บ้าน

The direction of the People's Mediation Center of the Village Committee has
the authority to reconcile disputes at the village level.

สุริยศักดิ์ มังกรแก้ววิกุล¹ และ ญาณกร โท้ประยูร

Suriyasak Mangkornkaewwikul and Yannakorn Toprayoon

Received December 21, 2023 & Revise, December 31, 2023 & Accepted December 31, 2023

บทคัดย่อ

บทความปริทรรศน์นี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาในยุคปัจจุบันของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนของคณะกรรมการหมู่บ้าน 2) เพื่อนำเสนอทิศทางของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนของคณะกรรมการหมู่บ้านมีอำนาจหน้าที่ในการประนีประนอมข้อพิพาทในระดับหมู่บ้าน ใช้การศึกษาเอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง บทความวิชาการ บทความวิจัยทั้งในและต่างประเทศ โดยการสังเคราะห์และวิเคราะห์ นำเสนอแบบเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่าสรุปปัญหาของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนมีดังนี้คือ 1) ปัญหาการจัดตั้งและการดำเนินงานของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน 2) ปัญหาเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้ทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน 3) ปัญหาเกี่ยวกับลักษณะของข้อพิพาทที่อยู่ในขอบอำนาจของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน และ 4) ปัญหาเกี่ยวกับข้อตกลงระงับข้อพิพาทโดยภาคประชาชนและสภาพบังคับทางกฎหมาย 5) ปัญหาของการมีส่วนร่วมหรือการให้ความสำคัญต่อใช้บริการการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน สรุปทิศทางของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนขอเสนอตั้งต่อไปนี้ 1) ต้องปรับปรุงแนวปฏิบัติในการระงับข้อพิพาทให้ทันสมัย 2) ส่งเสริมและสนับสนุนให้ใช้บริการศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน เพื่อลด

---

¹ รองศาสตราจารย์ , ประธานสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครินทร์

Associate Professor, Chair of Public Administration Department, Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakarın Rajabhat University

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์, นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบางสมบุญ

Assistant Professor, Chief Executive of Bang Somboon Subdistrict Administrative Organization

Email: mangkornkaewwikul1970@gmail.com

คดีชั้นสู่ศาล 3) สร้างการตระหนักรู้ให้กับผู้ที่เกี่ยวข้อง และ 4) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินงานเชิงบูรณาการเชิงรุก สร้างขวัญและกำลังใจ การให้ค่าตอบแทนที่เหมาะสม

คำสำคัญ: ทิศทางของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน; คณะกรรมการหมู่บ้าน; อำนาจหน้าที่ในการประนีประนอมข้อพิพาท; ระดับหมู่บ้าน

Abstract

This review article aims to 1) To analyze the current problems of the people's mediation center of the village committee. 2) To present the direction of the People's Conciliation Center of the Village Committee, which has the authority to conciliate disputes at the village level. Use the study of relevant documents and literature. academic article research papers both domestically and internationally by synthesis and analysis descriptive presentation The results of the research revealed that the problems of civil dispute mediation were summarized as follows: 1) problems on the establishment and operation of civil dispute mediation centers; 2) problems on the qualifications of people acting as mediators 3) Problems about the nature of disputes within the jurisdiction of the Civil Mediation Center; and 4) Problems about civil dispute settlement agreements and legal enforcement. 5) Problems of participation or importance to the mediation service of the Civil Dispute Mediation Center. The direction of the Civil Dispute Mediation Center is presented as follows. 1) The dispute resolution guidelines must be updated to be up-to-date. 2) Promote and support the use of civil dispute mediation center services. to reduce the case to court 3) Raise awareness among those involved and 4) Relevant agencies operate proactively in an integrated manner. build morale appropriate compensation.

Keywords: The direction of the people's mediation center; The village committee; The authority of conciliation; At the village level

40th Anniversary

บทนำ

Lawrence Susskind and Connie Ozawa (1984) ได้ศึกษา Mediating Public Disputes: Obstacles and Possibilities ระบุว่าข้อพิพาทเกี่ยวกับการจัดสรรทรัพยากรสาธารณะมักจะได้รับจัดการโดยฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการ บ่อยครั้งสร้างผลลัพธ์ที่ไม่ยุติธรรม อาจมีประสิทธิภาพหรือหรือไม่มีเสถียรภาพเท่าที่ควร โดยการประนีประนอมผลประโยชน์ที่ขัดแย้งกัน กลไกการระงับข้อพิพาทแบบดั้งเดิมเหล่านี้มีแนวโน้มที่จะทำให้ความขัดแย้งพื้นฐานรุนแรงขึ้นและทำให้ผู้ต่อสู้แย่งตำแหน่งในการจัดการกับความแตกต่างของประชาชนในอนาคตก็มีผล

ประเทศไทยมีกระทรวงยุติธรรมมีนโยบายในด้านกระบวนการยุติธรรมที่สำคัญหลาย ๆ อย่าง เช่น การสร้างสังคมแห่งความเป็นธรรมบนรากฐานของความเท่าเทียมให้ประชาชนได้รับความสะดวกและรวดเร็ว รวมทั้งสร้างสังคมแห่งความปลอดภัย เป็นต้น ตลอดจนการสนับสนุนและการพัฒนาแนวทางการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนฟ้องก็เป็นหนึ่งในนโยบาย ซึ่งปัจจุบันได้มีคู่มือการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 เป็นแนวทางปฏิบัติและให้กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ทำหน้าที่ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ ของคู่กรณี

ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มีความหมายอย่างไร แต่พระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวหาได้กำหนดความหมายเอาไว้ไม่เพียงแต่ได้กำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้าม โดยให้กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพมีหน้าที่และอำนาจกำกับดูแลการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ตลอดถึงกำหนดหน้าที่ของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนในการไกล่เกลี่ยและบดลงโทษผู้ไกล่เกลี่ยที่รับสินบนด้วยการเรียก รับ หรือยอมจะรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดสำหรับตนเองหรือผู้อื่น อันเป็นการกระทำความผิดในหน้าที่

ประชาชนมีส่วนร่วมกับศูนย์ไกล่เกลี่ย โดยการมีบวร คือ บ้าน วัด โรงเรียนให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาการศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ซึ่งความสำคัญของ บวร (วัด) คือช่วยให้สังคมสงบสุขเพราะว่าประชาชนส่วนใหญ่จะเชื่อพระและครู ถือว่าเป็นสิ่งที่ดี ที่มีการพัฒนาศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของประชาชน บทบาทของบวรมีส่วนสำคัญในการช่วยเหลือการพัฒนาศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนตำบลสวย สร้างความสามัคคีในชุมชน โดยช่วยป้องกันและแก้ไขปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ ได้แก่ ความขัดแย้งด้านข้อเท็จจริง หรือข้อมูล ความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ หรือความต้องการ ความขัดแย้งด้านความสัมพันธ์ ความขัดแย้งด้านคุณค่า หรือค่านิยม และความขัดแย้งด้านโครงสร้างบูรณาการพุทธสันติวิธีเพื่อพัฒนารูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนแต่ก็ยังมีปัญหาและอุปสรรค คือประชาชน ส่วนใหญ่ยังเห็นว่าในการจัดการกับปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนควรใช้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยประชาชนกันเอง (Phra Phakawit Paññajāto & Phra Pramote Vadakovido, (2022).

คณะกรรมการหมู่บ้านมีอำนาจหน้าที่ในการประนีประนอมข้อพิพาทในระดับหมู่บ้านตามข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการปฏิบัติงานประนีประนอมข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. 2530 ดังนี้

1. ลักษณะของข้อพิพาทที่จะทำการประนีประนอมข้อพิพาทนั้น ๆ เป็นข้อพิพาทเกี่ยวกับ คดีแพ่งทุกประเภท คดีอาญาประเภทความผิดที่ยอมความกันได้ คู่กรณีทั้งสองฝ่ายตกลงให้คณะกรรมการหมู่บ้านประนีประนอมข้อพิพาท ข้อพิพาทดังกล่าวเกิดขึ้นในหมู่บ้านหรือคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีภูมิลำเนาในหมู่บ้าน

2. ขั้นตอนการประนีประนอมข้อพิพาทโดยคณะกรรมการหมู่บ้าน คือ เกิดกรณีพิพาท คู่กรณีแจ้งให้ผู้ใหญ่บ้านทราบ ผู้ใหญ่บ้านแจ้งให้คู่กรณีทราบ มาตกลงทำบันทึก ผู้ใหญ่บ้านนัดหมายคณะกรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้านจัดทำการประนีประนอมข้อพิพาท กรรมการประนีประนอมข้อพิพาททำการไกล่เกลี่ย คณะกรรมการหมู่บ้านทำบันทึกหลักฐานในการประนีประนอมข้อพิพาท ผู้ใหญ่บ้านรายงานผล

สังคมในปัจจุบันเกิดความวุ่นวายและไม่สงบสุขจากข้อพิพาทขัดแย้ง คู่กรณีส่วนใหญ่จึงเลือกใช้วิธีการรุนแรงยุติปัญหาและก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรมทำลายชีวิตและทรัพย์สินผู้อื่นตามมาหากสังคมไทยยังเน้นการพัฒนาที่ตอบสนองความเป็นทุนนิยมโดยไม่สร้างค่านิยมด้านสันติภาพและขาดกลไกอำนวยความสะดวกเชิงสมานฉันท์แก่ประชาชน ก็อาจทำให้สังคมไทยเกิดวิกฤติความอ่อนแอทางสังคมเนื่องมาจากภาวะการแตกแยกภายในสังคมในที่สุด (Buranasing, 2021) การจัดการความขัดแย้งของชุมชนในพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรมชัดเจนแต่อย่างไรก็ตาม ทำให้ผู้นำชุมชนดังกล่าวได้สะท้อนความต้องการเป็นข้อเสนอแนะให้ควรมีหน่วยงานในการให้การสนับสนุน ดูแลการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง พร้อมให้มีการจัดสรรค่าตอบแทนในการปฏิบัติหน้าที่แก่นิติกรชุมชนอีกด้วย โดยงานวิจัยดังกล่าวพบสุดท้าย ได้มีข้อเสนอแนะการนำไปปฏิบัติ ควรให้กระทรวงยุติธรรมเข้ามาเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบงานของผู้นำชุมชนหรือนิติกรชุมชนโดยตรง เพื่อให้ผู้นำชุมชนหรือนิติกรชุมชนเกิดเข้มแข็ง และสามารถพัฒนาไปขยายไปสู่ชุมชนต่าง ๆ ได้ (Wonggamhaeng, 2019)

กระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือก (Alternative dispute resolution - ADR) ที่ได้รับความนิยมอย่างกว้างขวางเป็นอย่างมากในทุกประเทศ คือ กระบวนการเจรจาไกล่เกลี่ยประนีประนอมระงับข้อพิพาท โดยกระบวนการไกล่เกลี่ยเพื่อระงับข้อพิพาทนี้สามารถนำมาใช้ได้ทั้งในชั้นก่อนฟ้องคดีและในชั้นหลังฟ้องคดี ต่อศาลแล้วก็ตาม กระบวนการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาททั้งของต่างประเทศและประเทศไทยต่างก็มีองค์ประกอบสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ดังนี้

- 1) หน่วยงานที่มีหน้าที่และอำนาจเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท
- 2) กระบวนการและผู้เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท
- 3) กระบวนการบังคับตามสัญญาประนีประนอมยอมความหรือข้อตกลง ในปัจจุบันสังคมไทยมีปัญหาข้อขัดแย้งกันในทุกระดับ (Rangsisahat, P. (2012)

ทิศทางของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนของคณะกรรมการหมู่บ้านที่มีอำนาจหน้าที่ในการ ประนีประนอมข้อพิพาทในระดับหมู่บ้าน ในอนาคตต้องมีการปรับเปลี่ยนอย่างไร ผู้เขียนต้องการนำเสนอโดยการวิเคราะห์สภาพปัญหาในยุคปัจจุบันของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนของคณะกรรมการหมู่บ้าน และเพื่อนำเสนอทิศทางของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนของคณะกรรมการหมู่บ้านที่มีอำนาจหน้าที่ในการ ประนีประนอมข้อพิพาทในระดับหมู่บ้านของประเทศไทยในอนาคตนั้นควรเป็นอย่างไร โดยการสังเคราะห์ บทความและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อสังเคราะห์และนำเสนอข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาในยุคปัจจุบันของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนของคณะกรรมการหมู่บ้าน
2. เพื่อนำเสนอทิศทางของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนของคณะกรรมการหมู่บ้านที่มีอำนาจหน้าที่ในการประนีประนอมข้อพิพาทในระดับหมู่บ้าน

เกริ่นนำ

รัฐบาลหลาย ๆ ชุดที่ผ่านมา ได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่องเพื่อช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนในกระบวนการยุติธรรม เพราะบทบัญญัติดังกล่าวได้กำหนดไว้อย่างชัดเจนในรัฐธรรมนูญการระงับข้อพิพาทมีการจัดเตรียมหน่วยงานที่อำนวยความสะดวกต่อประชาชนในกระบวนการยุติธรรมทางเลือก เน้นการให้บริการต่อประชาชนอย่างทั่วถึง และถือว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ภาครัฐต้องให้บริการต่อประชาชน

“ผู้ไกล่เกลี่ย” คือ บุคคลซึ่งได้รับการขึ้นทะเบียนและได้รับการแต่งตั้งให้ทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทส่วนคำที่ใกล้เคียงกัน อีกคำหนึ่ง คือ “ผู้ประนีประนอม” คือ บุคคลที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาล ซึ่งอาจจะเป็นบุคคลภายนอกที่ศาลแต่งตั้ง เจ้าหน้าที่ศาล หรือผู้พิพากษาก็ได้

ประเภทของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทกล่าวคือ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาล คือ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนมีการฟ้องร้องคดีต่อศาล หรือแม้จะฟ้องร้องคดีต่อศาลแล้ว แต่คู่ความดำเนินการให้มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทกันเอง โดยไม่ดำเนินการในศาลก็ได้ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาล คือ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทหรือคดีที่อยู่ระหว่างการพิจารณาของศาล โดยศาลเป็นผู้ดำเนินการให้ ซึ่งหากคู่ความตกลงกันได้ก็จะมีการทำสัญญาประนีประนอมยอมความและศาลจะมีคำพิพากษาไปตามที่คู่ความตกลงกัน

โดยมีข้อยกเว้นเพียงบางประการเท่านั้น หรือหากตกลงกันได้เพียงบางส่วน ศาลก็จะสืบพยานและมีคำพิพากษาในเฉพาะประเด็นที่ตกลงกันไม่ได้เท่านั้น

การไกล่เกลี่ยเป็นหนึ่งในตัวเลือก (Alternative dispute resolution : ADR) ที่ไม่เป็นทางการ ภาคิกำหนดขั้นตอนพื้นฐานและการจัดตารางเวลา และท้ายที่สุด สามารถควบคุมกระบวนการและผลลัพธ์ได้อย่างสมบูรณ์ ซึ่งรวมถึงการแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยบุคคลที่สาม ผู้ไกล่เกลี่ยนี้มักเป็นผู้เชี่ยวชาญด้าน ADR ที่ผ่านการฝึกอบรมซึ่งสามารถช่วยให้ทั้งสองฝ่ายบรรลุข้อตกลงผ่านการอภิปรายและประเด็นต่างๆ บ่อยครั้ง ผู้ไกล่เกลี่ยยังเป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะเรื่องซึ่งจะมีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในประเด็นที่เป็นปัญหา ซึ่งแตกต่างจากผู้พิพากษาที่มักเป็นผู้เชี่ยวชาญในเรื่องกฎหมาย

ความแตกต่างระหว่างการไกล่เกลี่ยและการประนีประนอม

ผู้คนที่เกี่ยวข้องกับข้อพิพาทส่วนตัวหรือธุรกิจมักค่อนข้างจะยุติปัญหาโดยไม่ต้องเกี่ยวข้องกับกระบวนการพิจารณาคดีในศาลหรือการฟ้องร้อง ซึ่งอาจเป็นการสิ้นเปลืองทรัพยากร เวลา และเงิน วิธีการระงับข้อพิพาททางเลือก ADR ทำได้เพียงแค่นั้น เช่น การเจรจา การไกล่เกลี่ย และอนุญาโตตุลาการ ฝ่ายที่เลือกใช้ ADR จะสามารถควบคุมและมีความยืดหยุ่นมากขึ้นในการยุติข้อขัดแย้งของตน โดยพื้นฐานแล้ว ADR เกี่ยวข้องกับการพิจารณาคดีที่เป็นความลับระหว่างฝ่ายต่าง ๆ ซึ่งการอภิปรายอย่างเปิดเผยจบลงด้วยข้อตกลงที่ส่วนใหญ่เห็นด้วย การเจรจาเป็นเพียงเรื่องของทั้งสองฝ่ายหรือเกี่ยวกับปัญหาของพวกเขาเพื่อบรรลุข้อยุติ การไกล่เกลี่ยก้าวไปอีกขั้นด้วยการที่บุคคลที่สามที่เป็นกลางซึ่งเป็นผู้ไกล่เกลี่ยอำนวยความสะดวกในการพูดคุยช่วยนำทางไปสู่ข้อตกลง แต่ผู้ไกล่เกลี่ยไม่สามารถควบคุมกระบวนการพิจารณาได้ อนุญาโตตุลาการมีความใกล้ชิดกับโครงสร้างและผลของการดำเนินคดี ถึงกระนั้น, โดยไม่มีข้อจำกัดด้านต้นทุนหรือเวลาเหมือนกัน, ในเมื่อบุคคลที่สามที่เป็นกลาง, อนุญาโตตุลาการ, พิจารณาหลักฐานและข้อโต้แย้งเพื่อตัดสิน, หรือคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการ, ซึ่งคู่สัญญาสามารถผูกพันทางกฎหมายได้.

การไกล่เกลี่ยแตกต่างจากการประนีประนอมข้อพิพาทอย่างไร ดังที่เห็นได้จากหัวข้อที่แล้ว การไกล่เกลี่ยและการประนีประนอมข้อพิพาทมีกระบวนการและประโยชน์หลายอย่างเหมือนกัน ข้อแตกต่างที่สำคัญระหว่างการไกล่เกลี่ยและการประนีประนอมข้อพิพาทคือ บุคคลที่สามที่เป็นกลางในฝ่ายหนึ่ง (ผู้ไกล่เกลี่ย) มีส่วนร่วมโดยตรงน้อยกว่าในการดำเนินคดีมากกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง (ผู้ประนีประนอม) ซึ่งแตกต่างจากผู้ไกล่เกลี่ย ผู้ประนีประนอมมีบทบาทมากขึ้นในการอภิปราย ไม่ใช่แค่อำนวยความสะดวก แต่ยังมีส่วนร่วมและเสนอแนวทางที่เป็นไปได้ในการแก้ไขปัญหา

นอกจากนี้ ขึ้นอยู่กับเขตอำนาจศาล คำถามเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมาย ศาล (ผู้ประนีประนอมมากกว่าหนึ่งคน) และการรักษาความลับอาจอยู่ภายใต้กฎหมายเฉพาะ เช่น ประเทศอินเดีย กฎหมายอนุญาโตตุลาการและการประนีประนอมข้อพิพาทของอินเดียปี 1996 (แก้ไขเพิ่มเติมปี 2021) ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเขตอำนาจศาล เป็นต้น

40th Anniversary

สัญญาทางการค้าหลายฉบับใช้การไกล่เกลี่ยและ/หรืออนุญาโตตุลาการเพื่อระงับข้อพิพาท แต่เขตอำนาจศาลบางแห่งอนุญาตให้ใช้วิธี ADR ที่สี่ นั่นคือการประนีประนอมข้อพิพาท ภายใต้สถานการณ์เหล่านี้ การประนีประนอมยอมความมีความยืดหยุ่นในการไกล่เกลี่ยในขณะที่ให้โครงสร้างที่คล้ายกับอนุญาโตตุลาการมากขึ้น สร้างสิ่งที่บางคนอาจมองว่าเป็น “จุดกึ่งกลาง” ระหว่าง ADR

สภาพปัญหาในยุคปัจจุบันของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนของคณะกรรมการหมู่บ้าน

บุคคลคนเดียวอาจทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการหมู่บ้านหรือผู้ไกล่เกลี่ยของศูนย์ไกล่เกลี่ยภาคประชาชนได้ถ้ามีคุณสมบัติและผ่านการอบรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักสูตรที่พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562 กำหนดเอาไว้ส่วนขอบเขตการระงับข้อพิพาทพบว่า ในทางแพ่งฝ่ายคณะกรรมการหมู่บ้านมีอำนาจระงับข้อพิพาทได้กว้างขวางกว่าศูนย์ไกล่เกลี่ยภาคประชาชน แต่ในทางอาญาฝ่ายศูนย์ไกล่เกลี่ยภาคประชาชนมีอำนาจระงับได้กว้างกว่า จึงทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในการบังคับใช้กฎหมาย ส่วนสภาพบังคับในการไกล่เกลี่ยนั้น คณะกรรมการหมู่บ้านไม่มีอำนาจบังคับหากคู่กรณียินยอมแล้ว และไม่ปฏิบัติตาม แต่ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน เมื่อคู่กรณีตกลงยินยอมแล้วไม่ปฏิบัติตาม คู่กรณีฝ่ายเรียกร้องอาจยื่นคำร้องต่อศาลให้บังคับตามข้อตกลงได้ (Srima, S.& Jilindawan T.(2020).

Ngammuangsakul U. et al (2021).ระบุว่าพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ได้กำหนดสาระสำคัญเกี่ยวกับลักษณะของข้อพิพาทที่สามารถไกล่เกลี่ยได้ คุณสมบัติ การแต่งตั้ง การปฏิบัติหน้าที่และจริยธรรมของผู้ไกล่เกลี่ย การจัดทำบันทึกข้อตกลงและผลของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยแบ่งการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทออกเป็นสองลักษณะตามหน่วยงานที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท คือ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยหน่วยงานของรัฐและการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ซึ่งในบทความฉบับนี้เป็นการศึกษาถึงสภาพปัญหาของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน โดยพบว่ายังมีปัญหากฎหมายที่เกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนในหลายประการ เช่น

- 1) ปัญหาการจัดตั้งและการดำเนินงานของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน
- 2) ปัญหาเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้ทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน
- 3) ปัญหาเกี่ยวกับลักษณะของข้อพิพาทที่อยู่ในขอบอำนาจของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน และ
- 4) ปัญหาเกี่ยวกับข้อตกลงระงับข้อพิพาทโดยภาคประชาชนและสภาพบังคับทางกฎหมาย และมีข้อเสนอแนะว่าควรมีการแก้ไข

เจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 โดยบัญญัติให้นำกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาใช้ในกรณีข้อพิพาททางแพ่งซึ่งมีทุนทรัพย์ไม่มาก และข้อพิพาททางอาญาบางประเภทที่สามารถไกล่เกลี่ยได้ โดยกฎหมายฉบับนี้ถือเป็นกฎหมายที่หน่วยงานของรัฐ พนักงานสอบสวน รวมถึงการเปิดโอกาสให้มีการจัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนขึ้น เพื่อนำกฎหมายฉบับดังกล่าวไปใช้ในการยุติหรือระงับข้อพิพาท โดยต้องความยินยอมของคู่กรณีเป็นสำคัญ ทั้งนี้เพื่อให้ปริมาณคดีขึ้นสู่ศาลลดน้อยลง ลดปัญหาความขัดแย้ง เกิดความสมานฉันท์ขึ้นในสังคม ลดงบประมาณแผ่นดิน และเสริมสร้างสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข จึงควรสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ที่ดำเนินการโดยศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน และวิเคราะห์ถึงปัญหาทางกฎหมายของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562

การทำหน้าที่โดยผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท อาจแยกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

1) การไกล่เกลี่ยโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น ผู้ประนีประนอมประจำศาล เจ้าหน้าที่กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ เจ้าหน้าที่ของกรมบังคับคดี นายอำเภอ คณะกรรมการหมู่บ้าน หรือเจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐอื่น ๆ ที่กำหนดให้มีการนำกระบวนการไกล่เกลี่ยมาใช้บังคับ

2) การไกล่เกลี่ยโดยภาคประชาชน คือ อาสาสมัครคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ตามระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วย เครือข่ายและอาสาสมัครคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ พ.ศ. 2548 ด้วยการจัดตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชน

การรายงานผลให้ผู้ใหญ่บ้านรายงานผลการประนีประนอมข้อพิพาทตามแบบรายงานประนีประนอมข้อพิพาทท้ายข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการปฏิบัติงานประนีประนอมข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. 2530 แก่นายอำเภอทุกเดือนในวันประชุมกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และในกรณีที่คู่กรณีตกลงประนีประนอมยอมความกันได้ให้ผู้ใหญ่บ้านส่งสัญญาประนีประนอมยอมความที่ได้จัดทำ 1 ฉบับ พร้อมกับแบบรายงานผลแก่นายอำเภอเช่นกัน (Srima, S.& Jilindawan T.(2020).

สรุปปัญหาของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนมีดังนี้คือ

- 1) ปัญหาการจัดตั้งและการดำเนินงานของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน
- 2) ปัญหาเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้ทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน
- 3) ปัญหาเกี่ยวกับลักษณะของข้อพิพาทที่อยู่ในขอบอำนาจของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน และ
- 4) ปัญหาเกี่ยวกับข้อตกลงระงับข้อพิพาทโดยภาคประชาชนและสภาพบังคับทางกฎหมาย
- 5) ปัญหาของการมีส่วนร่วมหรือการให้ความสำคัญต่อใช้บริการการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน

ทิศทางของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน

การสร้างรูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนโดยพุทธสันติวิธี ให้เกิดขึ้นโดยผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต้องมีความพร้อมทั้งภายในและภายนอกเพื่อให้สามารถจัดกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนได้บรรลุผลในชุมชน ส่งผลให้ปริมาณคดีขึ้นสู่ศาลลดน้อยลง ลดปัญหาความขัดแย้งลดงบประมาณแผ่นดิน เสริมสร้างสันติสุขของชุมชน ทำให้ประชาชนอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข (Phra Phakawit Pañjāto & Phra Pramote Vadakovido, (2022) กระบวนการไกล่เกลี่ยเพื่อระงับข้อพิพาททางแพ่งก่อนฟ้องคดี ถือว่าเป็นกระบวนการที่จะช่วยส่งเสริมให้ประชาชนที่มีข้อพิพาทได้มีโอกาสที่จะเจรจาไกล่เกลี่ยเพื่อระงับข้อพิพาท โดยมีผู้ไกล่เกลี่ยเป็นคนกลางเพื่อทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยมีหน่วยงานของรัฐทั้งราชการส่วนกลาง ได้แก่ กระทรวง ทบวง กรม และราชการส่วนภูมิภาค ได้แก่ จังหวัด อำเภอ หน่วยงานอิสระ ได้แก่ สำนักงานศาลยุติธรรม และสำนักงานอัยการสูงสุด รวมทั้ง ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน เข้ามาเป็นหน่วยงานของรัฐเพื่อทำหน้าที่ในการให้บริการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้แก่ประชาชน มีกระบวนการอบรมขึ้นทะเบียนผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่มีคุณภาพ มีกระบวนการไกล่เกลี่ย กระบวนการทำสัญญาประนีประนอมหรือข้อตกลงระงับข้อพิพาท และกระบวนการบังคับตามสัญญาประนีประนอมหรือข้อตกลงที่มีประสิทธิภาพตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 (Padungthaiti T. (2020)

กำหนดมาตรการทางกฎหมายเพื่อส่งเสริมให้คู่พิพาทที่ทำสัญญาประนีประนอมยอมความหรือข้อตกลงทางแพ่งก่อนฟ้องคดีนอกศาล สามารถนำสัญญาประนีประนอมหรือข้อตกลงมาร้องขอให้ศาลมีคำพิพากษาตามยอมได้ทันทีโดยไม่ต้องรอให้มีการผิดสัญญาก่อนแต่อย่างใด ซึ่งมาตรการทางกฎหมายทั้งสองกรณีดังกล่าวจะสามารถส่งเสริมให้กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งก่อนฟ้องคดีของประเทศไทยมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ปัจจุบัน การทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งก่อนฟ้องคดี ได้เกิดขึ้นในหลายหน่วยงานรัฐ เป็นต้นว่า สำนักงานอัยการสูงสุด สำนักงานศาลยุติธรรม และภาคเอกชน โดยมี สถาบันอนุญาโตตุลาการ สภานายความ สภามงคลของผู้บริโภค เป็นต้น (Padungthaiti T. (2020)

การไกล่เกลี่ย เช่น การอนุญาโตตุลาการ สามารถดำเนินการในประเทศไทยทั้งในศาลและนอกศาล ศาลไทย วัฒนธรรมของพวกเขามีรากฐานมาจากวัฒนธรรมไทยที่กว้างกว่านั้น สนับสนุนอย่างยิ่งให้ใช้วิธีระงับข้อพิพาทโดยสันติวิธีและปราศจากปฏิกิริยาในทุกที่ที่สามารถปฏิบัติได้ ในต่างประเทศผู้พิพากษามักจะสั่งให้คู่พิพาทพยายามที่จะบรรลุข้อตกลงฉันทมิตรก่อนที่จะเริ่มการไต่สวนอย่างเป็นทางการและละเอียดของปัญหาในข้อพิพาท ในขณะที่ยังถือว่าไม่ปกติเมื่อเทียบกับเขตอำนาจศาลของตะวันตก ซึ่งศาลแพ่งมักจะสั่งให้มีการไกล่เกลี่ยนอกศาล โดยไม่คำนึงถึงความประสงค์ของคู่ความในฐานะส่วนหนึ่งของการจัดการคดีตามปกติ การไกล่เกลี่ยนอกศาลค่อยๆ กลายเป็นเรื่องธรรมดามากขึ้นในประเทศไทย เนื่องจากประโยชน์ของสิ่งที่ ผู้ไกล่เกลี่ยที่มีทักษะสามารถได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ข้อพิพาททางการเงินจำนวน

มากได้ถูกส่งไปยังศูนย์ไกล่เกลี่ยของสำนักงานระงับข้อพิพาททางเลือกของสำนักงานตุลาการโดยได้รับความยินยอมจากทั้งสองฝ่ายแล้ว ศูนย์เสนอชุดกฎการไกล่เกลี่ยที่สอดคล้องกันซึ่งฝ่ายต่าง ๆ อาจตกลงที่จะระงับข้อพิพาทของตน

สิ่งสำคัญคือรูปแบบใด ๆ ไม่ว่าจะป็นอนุญาโตตุลาการหรือการไกล่เกลี่ยจะมีผลบังคับใช้ก็ต่อเมื่อทั้งสองฝ่ายมีความปรารถนาอย่างแท้จริงที่จะมีส่วนร่วมในความพยายามที่จะระงับข้อพิพาทโดยสุจริต หากคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเพียงต้องการจะชะลอ หงุดหงิด หรือหลีกเลี่ยงผลของการฟ้องร้องคดีในรูปแบบใด ๆ ก็มักจะไม่ได้ผลเมื่อเทียบกับกระบวนการพิจารณาของศาลแบบดั้งเดิม แนวปฏิบัติในการระงับข้อพิพาทของเรามีประสบการณ์หลายปีในการอนุญาโตตุลาการและการไกล่เกลี่ยในบริษัทข้ามพรมแดนทั้งในประเทศและต่างประเทศ ผู้ติดต่อของเราในชุมชนกฎหมายท้องถิ่นและอื่น ๆ รวมถึงอนุญาโตตุลาการและผู้ไกล่เกลี่ยที่มีประสบการณ์หลายทศวรรษในการระงับข้อพิพาทเชิงพาณิชย์และส่วนตัวที่มีมูลค่าสูง ไม่ว่าจะคำร้องจะมีมูลค่าเท่าใด และไม่ว่าคุณจะต้องดำเนินการคำแนะนำหรือเพื่อดำเนินการไกล่เกลี่ยหรือส่งข้อพิพาทไปยังอนุญาโตตุลาการ เราสามารถแนะนำคุณได้ตั้งแต่ต้นจนจบและให้บริการที่สมบูรณ์และครอบคลุมซึ่งจะช่วยให้คุณมั่นใจถึงโอกาสที่ดีที่สุดของผลลัพธ์ที่ประสบความสำเร็จ

การระงับข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคพื้น พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ได้กำหนดให้หน่วยงานภาครัฐทำหน้าที่ดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท แต่หาได้ให้อำนาจหน้าที่แก่หน่วยงานดังกล่าวทำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ในทุกกรณีไม่ โดยพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวได้กำหนดข้อยกเว้นการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งที่หน่วยงานภาครัฐไม่สามารถกระทำได้อยู่ 3 กรณี ดังนี้คือ กรณีเกี่ยวข้องกับสิทธิแห่งสภาพบุคคล สิทธิในครอบครัว หรือกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์แต่กรณีนั้นก็ตี กฎหมายได้กำหนดอำนาจหน้าที่ให้หน่วยงานภาครัฐสามารถไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่ง

- 1) ข้อพิพาทเกี่ยวกับที่ดินที่มีข้อพิพาทเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์
- 2) ข้อพิพาทระหว่างทายาทเกี่ยวกับทรัพย์มรดก
- 3) ข้อพิพาทอื่นตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา
- 4) ข้อพิพาทอื่นนอกจาก (1) (2) และ (3) ที่มีทุนทรัพย์ไม่เกิน 5 ล้านบาท หรือไม่เกินจำนวนตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

สรุปทิศทางของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนขอเสนอต่อไปนี้

1. ต้องปรับปรุงแนวปฏิบัติในการระงับข้อพิพาทให้ทันสมัยและความเปลี่ยนแปลงที่จะมีคดีแปลก ๆ เกิดขึ้นมากมาย

40th Anniversary

2. ส่งเสริมและสนับสนุนให้ใช้บริการศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน เพื่อลดคดีขึ้นสู่ศาลและสามารถยุติปัญหาข้อพิพาทได้มากทำให้ไม่เกิดคดีรอกศาลมากมาย เป็นต้น

3. สร้างการตระหนักรู้ให้กับผู้ที่เกี่ยวข้อง อาทิเช่นคณะกรรมการหมู่บ้าน และผู้ใหญ่บ้าน หรือผู้นำชุมชนที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เข้าใจบริบทของการทำหน้าที่และวัตถุประสงค์ของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน

4. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินงานเชิงบูรณาการเชิงรุกคือเน้น การประชาสัมพันธ์และให้ความรู้ที่ถูกต้องต่อบทบาทการทำหน้าที่ และวัตถุประสงค์ของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน การสร้างขวัญและกำลังใจการให้ค่าตอบแทนที่เหมาะสม การให้เครื่องราชเพื่อสร้างเกียรติยศและชื่อเสียงต่อผู้ปฏิบัติหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย. (2530). *ว่าด้วยการปฏิบัติงานประนีประนอมข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. 2530*

คณิต มังกรแก้ว. (2551). *รายงานการวิจัยความคิดเห็นของประชาชนและบุคลากรท้องถิ่นที่มีต่อการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นในเขตจังหวัดฉะเชิงเทรา, ได้รับทุนวิจัยจากมหาวิทยาลัยราชภัฏราชนาครินทร์ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2551*

ภาณุ รังสีหัทธ. (2555). *การจัดการความขัดแย้งกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เรื่องการไกล่เกลี่ย ข้อพิพาท (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร. ธนาเพรส.*

ธนทร ผดุงจิตต์. (2562). ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาททางแพ่งก่อนฟ้องคดี. *วารสารมหาวิทยาลัยนครสวรรค์, 6(10), 5824.*

พระภิกษุชฎ ปุณฺณชาโต และ พระปราโมทย์ (วาทโกวิท). (2565). คุณค่าและความสำคัญของบทบาทบรรเทาการพัฒนาศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน: ศึกษากรณี ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ตำบลสวายอำเภอปรังคภู จังหวัดศรีสะเกษ, *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 10(2), 252-264.*

ยุทธพงศ์ ปิ่นอนงค์. (ม.ป.ป.). *แนวทางการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562, นิตกรชำนาญการพิเศษกลุ่มงานบริการวิชาการ 1 สำนักวิชาการ.*

สำนักส่งเสริมงานตุลาการ. (2565). *คู่มือการระงับข้อพิพาททางเลือกสำหรับประชาชน. สืบค้นเมื่อวันที่ 5 เมษายน 2566.*

สุชาติ ศรีใหม่ และ ทศพร จินดาวรรณ. (2564). การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ศึกษาเปรียบเทียบภาคประชาชนและคณะกรรมการหมู่บ้าน. *วารสารนิติศาสตร์และสังคมท้องถิ่น, 5(2), 145-172.*

อุดม งามเมืองสกุล และคณะ. (2563). กฎหมายการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน. *วารสารนิติศาสตร์*, 49(2), 296-315.

Translated Thai References

- Buranasingha, T. (2021). *Practical Guideline of People Dispute Resolution Center Follow to the Dispute Resolution Act B.E. 2562*. Bangkok: Reprint Company Limited.
- Office of Judicial Promotion. (2022). *Alternative Dispute Resolution Handbook for the People*. accessed on April 5, 2023.
- Lawrence Susskind and Connie Ozawa. (1984). Mediated Negotiation in the Public Sector: The Planner as Mediator, *Journal of Planning Education and Research*, 4(1) <https://doi.org/10.1177/0739456X8400400103>.
- Srima, S.& JIindawan T. (2020). Mediation : A Comparative Study of People Sector and Village Committee, *Law and Local Society Journal*5(2),145-172.
- Mangkornkaew K. (2008). *A research report on the opinions of people and local personnels Influencing decentralization in Chachoengsao Province*, receiving research grants from Rajanagarindra Rajabhat University. Fiscal Year 2008.
- Ngammuangsakul U. et al. (2021). Laws on Public-Engaging Mediation. *Thammasat Law Journal*, 49(2),296-315.
- Phra Phakawit Paññañāto & Phra Pramote Vadakovido. (2022). *Journal of MCU Peace Studies*, 10(2), 252-264.
- Padungthaiti T. (2020). Legal Measures Regarding Mediation of Civil Disputes Before Prosecution. *Journal of MCU Nakhondhat*, 6(10), 5821-5824.
- Regulations of the Ministry of Interior On the practice of conciliation of disputes of the village committee, 1987.
- Rangsisahat, P. (2012). *Conflict Management and Mediation. Mediation and disputes* (3rd edition). Bangkok: Thana Press.
- Wonggamhaeng, S. (2019). *A Process of Building Role Model of Communitybased Paralegals*

40th Anniversary

for Building Peaceful Sub-district: A Case Study of Sawai Sub-district, Prangku District, Srisaket Province. (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.

40th Anniversary